

UDK 27-48-555-74
Primljeno: 13. 4. 2015.
Prihvaćeno: 17. 6. 2015.
Izvorni znanstveni rad

KANONSKO-PRAVNI ASPEKTI PRIPRAVE ZA ŽENIDBU I PREVENCIJA NIŠTAVOSTI

Lucija BOLJAT

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10001 Zagreb
lucebabic1@gmail.com

Josip ŠALKOVIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10001 Zagreb
josip.salkovic@gmail.com

Sažetak

Predmet rada jest istraživanje odnosa između pripreve za sklapanje ženidbe i prevencije ništavosti ženidbe. Autori, zbog različitih »kulturoloških okvira« o kojima ovisi rizik pojave pojedinoga kanonskog razloga ništavosti, ne govore o svim i o svakom pojedinom od kanonskih razloga ništavosti te o načinu njegove prevencije, nego prikazuju neka pravna sredstva koja u fazama pripreve za ženidbu služe u svrhu prevencije ništavosti. Neka od tih pravnih sredstava sadržana su u kann. 1063–1072, gdje opći zakonodavac donosi kanonske preduvjete i pretpostavke za sklapanje ženidbe kako bi ono bilo valjano, dostojno i plodonosno. Stoga, da bi se izbjegle nevaljane ili nedopuštene ženidbe, odgovorna je dužnost pastira duša da u okviru bliže i neposredne pripreve za ženidbu obave sve propisane radnje kako bi utvrdili da se ništa ne protivi valjanom i dopuštenom sklapanju ženidbe. Nema učinkovitijeg sredstva za sprečavanje ništavosti nego što je ozbiljna i temeljita priprava te održavanje kanonskih propisa (općeg prava i partikularnog prava) koji se odnose na sredstva prevencije ništavosti. Općem kanonskom pravu glede navedene materije treba pridodati i odredbe partikularnog prava koje donosi dijecezanski biskup (usp. kan. 1064) i biskupska konferencija (usp. kann. 1063; 1067), osobito odredbe o zaručničkom ispitu, ženidbenim navještajima ili drugim sredstvima prikladnima za obavljanje izvida potrebnih prije ženidbe.

Ključne riječi: Zakonik kanonskog prava, ženidba, zaručnici, pastoralna brigada i priprava za ženidbu, predženidbene provjere, prevencija ništavosti ženidbe.

Uvod

Ništava ženidba u svakom slučaju je »zlo«, »šteta« i »neuspjeh«, kako za same ženidbene drugove tako i za njihovu djecu, Crkvu i društvo u cjelini. Parnice o

ništavosti ženidbe, napose činjenice koje se iznose tijekom sudskog postupka, mogu ukazivati na raspad bračnih vrijednosti i naglašeno pogoršanje odnosa u obitelji. Kroz kakve teškoće i izazove prolaze brak i obitelj u hrvatskim okolnostima, potanko je izneseno u *Direktoriju za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, koji je donijela Hrvatska biskupska konferencija 2002. godine.¹ Na tom je tragu i *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, koji u br. 213 naslovljenom »Raspad bračnih vrijednosti«, između ostalog, donosi: »Ženidba se sklapa u višoj životnoj dobi a povećava se broj rastava, čak i u prvim godinama braka. U Hrvatskoj se rastaje svaki peti brak.«² Sve to izaziva pastoralnu zabrinutost, uz pitanje: Je li onaj tko sklapa ženidbu pripravljen za nju?

Pitanje pripreve za bračni i obiteljski život nameće se kao velika pastoralna potreba samih zaručnika, cijele kršćanske zajednice i društva. Stoga raste zanimanje za dobru pripravu za ženidbu, a na što vjerno potiče i crkveno učiteljstvo.³ Na važnost odnosa između pripreve za ženidbu i prevencije ništavosti više je puta upozorio Benedikt XVI., a posebno je to naglasio u *Nagovoru* članovima Rimske rote 2006. godine⁴ i 2011. godine⁵ te u apostolskoj pobud-

¹ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, Zagreb, 2002. Vidi osobito: Naslov IV. »Situacija braka i obitelji u Hrvatskoj«, br. 34–38.

² HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, br. 213, Zagreb, 2008. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske u 2013. godini u Republici Hrvatskoj bilo je 19 169 sklopljenih, a 5 992 razvedenih brakova. Usp. DRŽAVNI ZAVOD ZA STATISTIKU REPUBLIKE HRVATSKE, *Statistička izvješća 1519/2014.*, Zagreb, 2014., 10, u: <http://www.dzs.hr/> (5. II. 2015.). Svaki razvod na građanskom području ne znači da je riječ o ništavoj ženidbi na kanonskom području. U Hrvatskoj crkveni sudovi (u Đakovu, Rijeci, Splitu i Zagrebu) na godišnjoj razini zaprime između 150 do 200 tužbi o ništavosti ženidbe. Statističke podatke za Međubiskupijski sud prvog stupnja u Zagrebu vidi u: <http://mszg.hr/medu-biskupijski-sud-i-stupnja-u-zagrebu/statisticki-podaci/> (5. II. 2015.).

³ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. XII. 1965.), br. 52, u: *Dokumenti*, Zagreb, 2002. (dalje: GS); IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu* (22. XI. 1981.), br. 66–69, Zagreb, 1981. (dalje: FC); HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA (ur.), *Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb, 1994., br. 1632; PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Documento per la preparazione al sacramento del matrimonio e la sua celebrazione. La preparazione al matrimonio* (13. V. 1996.), Città del Vaticano, 1996., također isto u: *Enchiridion Vaticanum*, 15/808-908 (dalje: PAPINSKO VIJEĆE ZA OBITELJ, *Priprava za sakrament ženidbe*).

⁴ »Pastoralna osjetljivost mora nas voditi k nastojanju sprečavanja ništavih ženidbi već prilikom dopuštanja njihova sklapanja i poticati nas na zalaganje, kako bi ženidbeni drugovi riješili svoje eventualne probleme i pronašli put pomirbe«, BENEDIKT XVI., *Allocutio: ad Tribunal Rotae Romanae* (28. I. 2006.), u: *Acta Apostolicae Sedis*, 98 (2006.) 2, 138 (dalje: AAS).

⁵ Benedikt XVI., 22. siječnja 2011., cijeli je nagovor članovima suda Rimske rote posvetio temi pripreve za ženidbu i pristupa slavlju ženidbe. Usp. BENEDIKT XVI., *Allocutio: ad sodales Tribunalis Rotae Romanae* (22. I. 2011.), u: AAS, 103 (2011.) 2, 108–113. Prijevod

nici *Sacramentum caritatis*.⁶ Na tome je tragu i *Relatio Synodi* Treće izvanredne opće biskupske sinode na temu *Pastoralni izazovi vezani uz obitelj u kontekstu evangelizacije* (od 5. do 19. listopada 2014.), u kojem stoji: »Složena društvena stvarnost i izazovi s kojima je današnja obitelj pozvana uhvatiti se u koštac zahtijevaju veću zauzetost čitave kršćanske zajednice oko pripreve zaručnikâ za ženidbu.«⁷

Sve ono što ranjava brak i obitelj ranjava i ljudski suživot kao takav. Kako bi bilo što manje rana u braku i obitelji, u ljudskom suživotu, kanonsko pravo ide za tim da je bolje spriječiti ništavu ženidbu nego da se ona kasnije mora takvom proglašavati, jer sama činjenica da je ženidba ništava i da je njezina ništavost utvrđena i proglašena ne briše ono što su osobe proživjele, ne briše štetu koju su pretrpjeli ženidbeni drugovi, njihova djeca, rodbina, prijatelji i zajednica. Nema učinkovitijeg sredstva za sprečavanje ništavosti nego što je *ozbiljna i temeljita* priprava u kojoj treba *jasno i otvoreno* obraditi krucijalne teme: nerazrješivost, jednost i vjernost, dobro potomstva, dobro suprugâ, sloboda kao nužni preduvjet privole, zdravlje itd., stavljajući na neke od njih posebne naglaske, ovisno o kulturološkom okruženju.⁸

nagovora na hrvatski jezik vidi u: <http://mszg.hr/nagovor-pape-djelatnicima-rimske-rote-2011/> (12. II. 2015.).

⁶ »Opisavši složenost kulturnog konteksta u kojem Crkva živi u mnogim zemljama, Sinoda je, zatim, preporučila osobitu pastoralnu skrb glede pripreve zaručnika kao i prethodne provjere njihovih uvjerenja s obzirom na neopozivost obveze, što je uvjet za valjanost samog sakramenta. Ozbiljno razlučivanje u tom pogledu pomoći će da se izbjegnu situacije u kojima afektivni impulsi ili površni razlozi potiču dvoje mladih da preuzmu odgovornost koju kasnije nisu u mogućnosti poštovati (usp. *Propositio*, 40). Dobro koje Crkva i cijelo društvo očekuju od braka i obitelji, koja je utemeljena na braku, toliko je veliko da zahtijeva potpunu pastoralnu zauzetost na tome specifičnom području. Brak i obitelj su institucije koje treba promicati i štiti od svakoga mogućeg pogrešnog shvaćanja s obzirom na njihovu narav, jer sve ono što ranjava brak i obitelj ranjava i ljudski suživot kao takav«, BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis – Sakrament ljubavi. Apostolska pobudnica o euharistiji, izvoru i vrhuncu života i poslanja Crkve* (22. II. 2007.), br. 29, Zagreb, 2008.

⁷ Usp. SYNOD14 – 11A CONGREGAZIONE GENERALE: *Relatio post disceptationem* del Relatore generale, Card. Péter Erdő (13. X. 2014.), u: <https://press.vatican.va/content/salastampa/de/bollettino/pubblico/2014/10/13/0751.html> (5. II. 2015.). Prijevod na hrvatski jezik vidi u: <http://www.ika.hr/index.php?prikaz=vijest&ID=164231> (5. II. 2015.).

⁸ O odnosu između pripreve za ženidbu i prevencije ništavosti s različitih vidova vidi u: Miguel Ángel ORTIZ (ur.), *Ammissione alle nozze e prevenzione della nullità del matrimonio*, Milano, 2005., posebno sljedeći članci: Andrea BETTETINI, È possibile prevenire le nullità matrimoniali per incapacità consensuale? Profili giuridici, 291–310; Grzegorz ERLEBACH, È possibile prevenire le nullità matrimoniali per mancanza di un vero consenso? Prospettiva giurisprudenziale, 341–350; Virgilio LA ROSA, È possibile prevenire le nullità matrimoniali per mancanza di un vero consenso? Prospettiva pastorale, 351–360; Franco POTERZIO, È possibile prevenire le nullità matrimoniali per incapacità consensuale? La prospettiva psicopatologica, 311–339; Karl Josef ROMER, È possibile prevenire le nullità matrimoniali per incapacità consensuale? – prospettiva pastorale, 283–290.

U svrhu valjanog, dostojnog i plodonosnog slavlja ženidbe, važeći Zakonik u IV. knjizi »Posvetiteljska služba Crkve«, u Naslovu VII. »Ženidba«, u Poglavlju I. »Pastoralna briga i priprava za sklapanje ženidbe« (kann. 1063–1072)⁹ donosi kanonske preduvjete i pretpostavke za sklapanje ženidbe, odnosno različita pravna sredstva koja su pastiri duša dužni provoditi i obaviti kako bi utvrdili da se ništa ne protivi valjanom i dopuštenom sklapanju ženidbe. Tom općem pravu treba pridodati i odredbe partikularnog prava koje donosi dijecezanski biskup (usp. kan. 1064) i biskupska konferencija (usp. kann. 1063; 1067) za vlastito područje. Osim komentara odredbi općeg i partikularnog prava autori u radu, služeći se analitičko-interpretativnom metodom, donose i neke pokazatelje, prijedloge i zaključke na temelju vršenja sudske prakse.¹⁰

1. Mnogostruke pripreve i prevencija ništavosti

Važeći Zakonik, prema odredbama pastoralnog karaktera (usp. kann. 1063–1065) i odredbama pravnog karaktera (usp. kann. 1066–1072), naglašava mnogostruke pripreve za ženidbu (opća, osobna, pastoralna: *dalja, bliža, neposredna*, liturgijska, pravna: *zaručnički ispit, ženidbeni navještaj, druga sredstva prikladna za obavljanje izvida*), koje nisu nikakvi čvrsti odjeljci, već tijesno povezan, postupni i trajni proces. Uzajamno se upotpunjujući, odredbe pastoralnog i pravnog karaktera unitaristički teže, na što djelotvorniji način, mnogostrukim pripravama za sklapanje kršćanske ženidbe.

Osim što se pastoralna briga i priprava za sklapanje ženidbe odvijaju u raznim fazama i slijede različite etape, one se provode i različitim sredstvima. Čine ih različiti subjekti, ovisno o opsegu i zahtjevima njihove provedbe. Riječ je, dakle, o mnogostrukim pripravama, različitim sredstvima i subjektima koji

⁹ Komentar kann. 1063–1072 vidi u: Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, II, Francesco Catozzella – Arianna Catta – Claudia Izzi – Luigi Sabbarese (ur.), Roma, 32011., 281–300; RAZNI AUTORI, *Codice di diritto canonico commentato*, Redazione di Quaderni di diritto ecclesiale, Ancora, Milano, 32009., 867–875; Pio Vito PINTO (ur.), *Commento al Codice di diritto canonico*, Città del Vaticano, 2001., 629–638; INSTITUTO MARTÍN DE AZPILICUETA – FACULTAD DE DERECHO CANÓNICO UNIVERSIDAD DE NAVARRA, *Comentario exegético al Código de derecho canónico*, III/2, Ángel MARZOA – Jorge MIRAS – Rafael RODRÍGUEZ-OCAÑA (ur.), Navarra, 32002., 1106–1144; Juan Ignacio ARRIETA (ur.), *Codice di diritto canonico e leggi complementari commentato*, Roma, 2004., 700–705.

¹⁰ Za autora Josipa Šalkovića, koji od 2006. godine vrši službu sudskog vikara pri Međubiskupijskom sudu prvog stupnja u Zagrebu vidi: Dekret, od 22. srpnja 2006., ur. broj 760/2006-MS, u: *Arhiv Međubiskupijskoga suda prvog stupnja u Zagrebu*, 156/2006. Za autoricu Luciju Boljat, koja od 2011. godine vrši službu suca pri Međubiskupijskom prizivnom sudu u Zagrebu vidi: Dekret, od 4. siječnja 2011., ur. broj 9/2011-MS, u: *Arhiv Međubiskupijskoga prizivnog suda u Zagrebu*, 6/2011.

u parnicama o ništavosti ženidbe (istražnoj i dokaznoj fazi postupka) postaju objektom istraživanja. Kao što svako slavlje, tako i slavlje ženidbe, na tragu apostolske pobudnice *Familiaris consortio* (usp. br. 66-69), zahtijeva *dalju, bližu i neposrednu* pripravu, stoga ih se može promatrati u svjetlu prevencije ništavosti.

1.1. Dalja priprava za ženidbu

»Dalja priprava započinje već od djetinjstva mudrom obiteljskom pedagogijom koja ide za tim da pomogne djeci otkriti same sebe kao bića obdarena bogatom i složenom psihologijom i posebnom osobnošću, s vlastitom prednošću i nedostacima« (FC 66; usp. kann. 1063–1065). Ona se odvija dalje tijekom adolescencije i mladenaštva. Ta su razdoblja katoličkoga odgoja općenito i temeljno oblikovanje cjelovite ljudske osobe, a taj odgoj i formacija sami po sebi uključuju također formiranje i pripravu za brak kao čovjekov normalni i naravni životni poziv i stalež. Dokument Papinskog vijeća za obitelj *Priprava za sakrament ženidbe* opširno prikazuje i analizira sadržaj, odnosno što dalja priprava za brak općenito obuhvaća ili uključuje.¹¹

Nedvojbeno je da je dalja priprava za ženidbu opća i treba biti pružena svim vjernicima koji se nalaze u odgovarajućoj dobi. Ta se priprava uglavnom čini u okviru katehetskog poučavanja, stoga se može reći da se »odvija upravo na posredan način i to po redovitom pastoralnom radu s djecom i mladima, redovitim vjeronaučnim, biblijskim, molitvenim i sličnim susretima, po školskom odgoju i obrazovanju, kvalitetnom korištenju slobodnog vremena, što je sastavna dimenzija dječjega i mladenačkoga odrastanja«¹². Iako u fazi dalje priprave ne nalazimo tipične kanonsko-pravne elemente prevencije ništavosti, ona je ipak u parnici o ništavosti ženidbe ozbiljan objekt istraživanja, a ponekad i ključno razdoblje u utvrđivanju ništavosti.¹³

¹¹ Usp. PAPINSKO VIJEĆE ZA OBITELJ, *Priprava za sakrament ženidbe*, br. 22-31.

¹² HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, br. 41; HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, br. 215.

¹³ S obzirom na *dalju* pripravu za ženidbu, u parnicama o ništavosti ženidbe, ovisno o predmetu spora, strankama u postupku i svjedocima, postavljaju se neka od sljedećih pitanja: U kakvom su obiteljskom okruženju odrasli ženidbeni drugovi? Kakav je bio kulturni, moralni (čudoredni) i vjerski život ženidbenih drugova prije sklapanja ženidbe? Kako su ženidbeni drugovi živjeli svoju mladost i razdoblje života prije nego što su se upoznali (npr. odnos prema Bogu i drugima, gospodarenje samim sobom, odnos prema stvarnosti...)? Kakvo je bilo duhovno i katehetsko oblikovanje ženidbenih drugova u djetinjstvu, mladosti, razdoblju prije upoznavanja? Kakvo je bilo psiho-fizičko stanje ženidbenih drugova u djetinjstvu i mladosti? Je li ženidbenim drugovima u djetinjstvu i mladosti možda postavljena neka dijagnoza? (Ako jest – Kakva? Kada? Gdje?) Jesu

Naime, negativne obiteljske i društvene okolnosti tijekom djetinjstva, adolescencije i mladenaštva tako snažno mogu utjecati na osobu da je u nekim slučajevima čine nesposobnom za sklapanje ženidbe (usp. kan. 1095)¹⁴ ili mogu formirati stavove koji su u suprotnosti s Božjim naumom o ženidbi, a što može dovesti do nedostatka u privoli u vidu isključenja sakramentalnosti ženidbe, nerazrješivosti, jednosti, dobra vjernosti, dobra potomstva, dobra suprugâ ili utjecaja na slobodu kao nužnog preduvjeta privole (usp. kann. 1056; 1101; 1103). Teškoće i problemi dalje priprave leže u tome da je ona preširoka i neodređena, što dovodi do situacije u kojoj djelovanje mjesnih Crkava nije zadovoljavajuće, jer nedostaju konkretna i sustavna rješenja toga problema.¹⁵ Neki autori stoga upozoravaju na potrebu davanja veće važnosti daljoj pripravi¹⁶ te donose savjete za bolju prevenciju ništavosti.¹⁷

1.2. Bliža priprava za ženidbu

Bliža priprava za ženidbu općenito se podudara s razdobljem mladosti i odvija se tijekom zaručništva ili kad su dvoje mladih već čvrsto odlučili sklopiti ženidbu. Riječ je o obnovljenoj katehezi svih osoba koje se pripremaju za kršćansku ženidbu. Kateheza je »nužna da bi se sakrament mogao proslaviti i živjeti s potrebnim moralnim i duhovnim raspoloženjem. Vjersko formiranje zaruč-

li ženidbeni drugovi u djetinjstvu i mladosti imali bilo kakve teškoće psihičke naravi? Jesu li prije upoznavanja boravili u kojoj od ustanova za liječenje? Jesu li uzimali neku medicinsku terapiju? Postoji li medicinska dokumentacija koja govori o zdravstvenom psiho-fizičkom stanju ženidbenih drugova prije nego što su se poznali? Ako da, gdje? Jesu li spremni dostaviti je sudu i vještaku na uvid? Pastirima duša, osobito župnicima u provođenju potrebnih izvida i tijekom drugih susreta, razgovora nije zabranjeno postaviti zaručnicima neka od tih pitanja kako bi utvrdili da postoje bitni uvjeti i pretpostavke da ženidba bude valjana i dopuštena. Predložak pitanja vidi u: Pio Vito PINTO, *I processi nel Codice di diritto canonico. Commento sistematico al Lib. VII*, Città del Vaticano, 1993., 570–574, 580–583.

¹⁴ O naravnoj nesposobnosti osoba za sklapanje ženidbe na hrvatskom jeziku vidi: Slavko ZEC, Osobe nesposobne za sklapanje ženidbe (kan. 1095, br. 1–3), u: Nikola ŠKALABRIN (ur.), *Franjo Herman i Kodeks iz 1917. Suum cuique tribuere*, Zbornik radova Znanstvenog simpozija s međunarodnim sudjelovanjem prigodom 125. obljetnice rođenja Franje Hermana (1882.) i 90. obljetnice proglašenja prvog Kodeksa kanonskog prava (1917.), Đakovo, 2008., 289–309.

¹⁵ Usp. Tomasz POCAŁUJKO, *La prevenzione della nullità del matrimonio nella preparazione e nell'ammissione alle nozze con una considerazione del contributo dei tribunali ecclesiastici*, Roma, 2011., 85.

¹⁶ Usp. Federico Rafael AZNAR GIL, La atención pastoral prematrimonial: algunas reflexiones críticas sobre la regulación y práctica en las diócesis españolas, u: *Revista Española de Derecho Canonico*, 57 (2000.) 149, 510–511.

¹⁷ Usp. Tomasz POCAŁUJKO, *La prevenzione della nullità del matrimonio nella preparazione e nell'ammissione alle nozze con una considerazione del contributo dei tribunali ecclesiastici*, 250–254.

nika, u prikladnu trenutku i prema različitim konkretnim zahtjevima, treba biti nadopunjeno pripravom za život udvoje. Takva priprava, koja će brak prikazati kao međusobno trajno razvijanje odnosa muža i žene, treba da potakne produbljivanje problema bračne spolnosti i odgovorna očinstva, s bitnim medicinsko-biološkim spoznajama koje su s tim povezane; dalje, ta priprava treba mlade upoznati s dobrim metodama odgoja djece i prenijeti im osnovne elemente uredna vođenja obitelji« (FC 66). Konačan rezultat bliže priprave sastojat će se od jasne svijesti o bitnim obilježjima kršćanske ženidbe: jednosti, vjernosti, nerazrješivosti, plodnosti; svijesti vjere o prvenstvu sakramentalne milosti koja zaručnike, kao subjekte i djelatelje sakramenta, pridružuje ljubavi Krista, zaručnika Crkve; raspoloživost da se živi vlastito poslanje u obitelji na odgojnome, socijalnome i crkvenome području.¹⁸

Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj napominje da se doneavno bliža priprava odvijala u krugu uže i šire obitelji, dok je danas uloga obitelji manje naglašena jer se mladi s jedne strane ranije osamostaljuju, a s druge strane ženidbu sklapaju u kasnijoj dobi nego što je to ranije bio slučaj.¹⁹ Ona je, dakle, otvorena svim zaručnicima, a obavlja se ili skupno s više zaručničkih parova ili za svaki pojedini zaručnički par zasebno. U hrvatskim se okolnostima odvija na dekanatskoj ili međudekanatskoj razini. Biskupi HBK preporučuju da bliža priprava traje »oko godinu dana«²⁰. U tome vremenskom razdoblju oni koji su bliski Crkvi imaju prigodu još bolje ući u otajstvo sakramenta ženidbe, onima pak koji su se udaljili od Crkve pastiri će moći navijestiti ne samo ljepotu i važnost sakramenta ženidbe i Božji poziv koji imaju nego i Božji poziv koji im je upućen već na krštenju. Bliža bi priprava po sebi trebala započeti tečajem priprave za ženidbu. U istražnoj fazi parnice o ništavosti ženidbe može se primijetiti da zaručnici tečaj priprave za ženidbu odgađaju sve do faze neposredne priprave, čime tečaj ne uspijeva postići svoj puni smisao i cilj.²¹ Bez obzira na tu činjenicu, tečajeve treba držati korisnim sredstvom

¹⁸ Usp. PAPINSKO VIJEĆE ZA OBITELJ, *Priprava za sakrament ženidbe*, br. 45.

¹⁹ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, br. 42; HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, br. 216.

²⁰ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, br. 76.

²¹ Na temelju iskustva sa sudskih preslušanja lako se primjećuje da zaručnici često na tečaju nisu aktivno sudjelovali (npr. kroz razgovor, rad u skupini, kroz molitvu i sl.), nego su bili slušači i promatrači, da je tečaj prema njihovu mišljenju – jasno, nakon raspada bračne zajednice – trajao prekratko (»tri ili pet večeri«), da sami zaručnici nakon tečaja nisu međusobno razgovarali o sadržaju koji su čuli niti su međusobno razmijenili stavove i namjere glede sakramentalnosti ženidbe, bitnih svojstava i elemenata ženidbe, da nisu čak razgovarali o vlastitom zdravstvenom stanju iz razdoblja djetinjstva, mla-

prevencije ništavosti, uz uvjet da oni budu dobro i na vrijeme organizirani, da se obogaćuju svim potrebnim sadržajima,²² uz dragocjeno svjedočanstvo bračnih parova. Razdoblju bliže pripreve u našim bi se okolnostima mogao dati i jedan osvježavajući element, tj. ponovno osvjetljavanje blagodatni pomalo napuštenog pravnog instituta *zaruka* i inzistiranje da *zaručništvo* bude »nešto slično kao katekumenat« (FC 66), razdoblje *rasta*, *odgovornosti* i *milosti*.²³ Za prevenciju ništavosti korisno je preporučivati slavlje *zaruka*, uvesti interdisciplinarne programe različite od tečajeva, svjedočenje bračnih parova (ili npr. model pratiteljstva – kad jedan bračni par prati zaručnike u bližoj pripravi), uključivanje zaručnika u župne strukture i aktivnosti i sl.²⁴

O tečajevima pripreve za brak kao posebnom izrazu pripreve i vrijednosti *zaruka* nedavno je progovorio papa Franjo u katehezi »Obitelj – 16. Zaruke«, održanoj u Rimu na općoj audijenciji dana 27. svibnja 2015. godine rekavši: »A mi vidimo mnoge parove, koji na tečaj dolaze nevoljko. 'A sad će nam ti svećenici držati tečaj! Ali zašto? Mi sve znamo!' [...] i nerado idu na tečaj. Ali kasnije su zadovoljni i zahvaljuju, jer su zapravo tamo našli priliku – često jedinu! – da razmišljaju o svojem iskustvu na jedan dublji način. Da, mnogi parovi su dugo zajedno, čak su i u intimnim odnosima, katkad žive u izvanbračnoj zajednici, ali *se stvarno ne poznaju*. To se čini čudnim, ali iskustvo pokazuje da je tako. Zbog toga treba ponovno prepoznati vrijednost *zaruka* kao vremena zajedničkog upoznavanja i dijeljenja jednog projekta. Hod pripreve za ženidbu treba smjestiti u tu perspektivu, koristeći se također jednostavnim, ali snažnim svjedočanstvom kršćanskih supružnika. I postaviti za cilj ono bitno, a to su: Biblija, koju treba otkrivati zajedno, na svjestan način; zatim molitva, u svojoj liturgijskoj dimenziji, ali također u dimenziji 'obiteljske molitve', koja će se živjeti u obitelji; sakramenti, sakramentalni život, ispovijed, [...] *u kojima* Gospodin dolazi boraviti u zaručnicima i pripravlja ih da istinski prihvate jedno drugo 's Kristovom milošću'; te bratstvo sa siromašnima, s potrebitima, koji će nas

dosti i sl. O složenosti problematike tečaja pripreve za ženidbu u pojedinim partikularnim Crkvama u Hrvatskoj vidi istraživanje: Pero ARACIĆ, Teškoće u predženidbenom pastoralu, u: *Bogoslovska smotra*, 69 (1999.) 2–3, 425–458. O (ne)obvezatnosti tečajeva pripreve za ženidbu vidi u: Slavko ZEC, Tečajevi pripreve za ženidbu – jesu li obvezatni?, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 132 (2004.) 12, 935–937.

²² Sadržaji pretpostavljaju izdavanje prigodnog gradiva za priprevu te poučenost predavača. Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, br. 218.

²³ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, br. 45.

²⁴ Taj dio bliže pripreve, za razliku od tečajeva, trebao bi biti u okviru pastoralne župne zajednice.

potaknuti na umjerenost i dijeljenje. Zaručnici koji se trude oko toga zajedno rasti i sve to dovodi do pripreme jednog lijepog slavljenja ženidbe na jedan drukčiji, ne svjetovni već kršćanski način!²⁵

U planiranju i programiranju bliže pripreme za ženidbu ne smije se smetnuti s uma da su polazne točke zaručnika (situacije i okolnosti) različite, stoga bliža priprava traži različite putove, oblike i sadržaje, osobito u specifičnim situacijama.²⁶ Bliža priprava također u istražnoj i dokaznoj fazi sudskog postupka postaje objektom istraživanja, napose u otkrivanju situacija, okolnosti, uzroka, razloga, motiva, stavova koji su prethodili sklapanju ženidbe, odnosno danu vjenčanja koji se uzima ključnim trenutkom za utvrđivanje ništavosti ženidbe.²⁷

²⁵ FRANJO, Obitelj – 16. Zaruke. Kateheza na općoj audijenciji (27. V. 2015.), u: http://w2.vatican.va/content/francesco/it/audiences/2015/documents/papa-francesco_20150527_udienza-generale.html (27. V. 2015.).

²⁶ Fintan Gavin u djelu *Pastoral Care in Marriage Preparation (Can. 1063). History, Analysis of the Norm and Its Implementation by Some Particular Churches* sintetički prikazuje nastojanje pojedinih biskupija da u vlastite propise uključe neke specifične situacije zaručnika. Od specifičnih situacija koje zahtijevaju poseban pastoralni pristup ističe: ženidbu maloljetnih osoba, neplaniranu trudnoću za vrijeme veze, mješovite ženidbe, ženidbe s različitošću vjere, prethodne ženidbe (koje su proglašene ništavnim), ženidbe s vojnicima ili odsutnim ženidbenim drugom (zbog motiva rada, studiranja i sl.), ukrijepljene ženidbe koje su slavljene civilno, ženidbe osoba koje su ostvarile zajednički predbračni život, osobe s fizičkim, emocionalnim ili intelektualnim teškoćama, osobe s psihološkim ili emotivnim problemima iz prošlosti, ženidbe slavljene dogovorom ili prisilom obitelji, brak u starijoj životnoj dobi, etničke i rasne razlike, osobe oboljele od HIV-a i osobe s problemom ovisnosti. Usp. Fintan GAVIN, *Pastoral Care in Marriage Preparation (Can. 1063). History, Analysis of the Norm and Its Implementation by Some Particular Churches*, Roma, 2004., 175–182.

²⁷ S obzirom na bližu pripravu za ženidbu, u parnicama o ništavosti ženidbe, ovisno o predmetu spora, strankama u postupku i svjedocima postavljaju se neka od sljedećih pitanja: Kada, gdje i kako su se upoznali ženidbeni drugovi? Koliko dugo su se poznavali prije vjenčanja, a koliko dugo su »hodali« kao mladić i djevojka, zaručnik i zaručnica do vjenčanja? Jesu li uspostavili zajednički predbračni život? Kakav je bio njihov međusobni odnos kao mladića i djevojke? Kako su se za vrijeme hodanja odnosili prema budućem ženidbenom drugu (u smislu iskazivanja osjećaja, ljubavi, intime...)? Je li bilo među njima svađa i prekida tijekom poznavanja i »hodanja«? Ako da, iz kojega razloga i tko je inzistirao na pomirenju i zašto? Jesu li prije vjenčanja mogli dobro upoznati karakter, navike, razmišljanja te stavove o bitnim životnim i ženidbenim pitanjima budućeg ženidbenog druga? Ako ne, zašto? Kako se tijekom »hodanja« predstavljao/prikazivao budući ženidbeni drug? Je li išta od njegovih osobina i stavova smetalo jednog ili drugog ženidbenog druga u razdoblju upoznavanja? Ako da, zašto su i dalje ustrajali u vezi i odlučili vjenčati se? U kakvim su se okolnostima odlučili za ženidbu? Tko je predložio vjenčanje i kako je na to reagirala druga strana? Po čemu su zaključili da su se dovoljno dobro upoznali i zavoljeli te da bi bilo dobro da se vjenčaju? U kakvim su se okolnostima odlučili za vjenčanje u Crkvi? Tko je predložio vjenčanje u Crkvi i kako je na to reagirala druga strana? Kakav su stav prema vezi i vjenčanju imali roditelji, rodbina i prijatelji? Je li se itko protivio vjenčanju? Ako da, tko i zašto? Je li netko inzistirao na vjenčanju? Ako da, tko i zašto? Je li itko prije vjenčanja izrazio neke sumnje u odluku

1.3. Neposredna priprava za ženidbu

Neposredna ženidbena priprava nastupa kad zaručnici donesu konačnu odluku o skorom stupanju u brak i sklapanju ženidbe. Neposredna priprava je uvijek osobna i vezana uz konkretne zaručnike i konkretno sklapanje ženidbe, stoga se, po svojoj naravi, odvija isključivo na župnoj razini, pred mjerodavnim župnikom. U pravno-pastoralnoj praksi neposredne priprave ponajprije se pojavljuje pitanje vezano uz rok prijave vlastitom župniku prije vjenčanja. U Crkvi u Hrvatskoj trenutno je na snazi više odredaba s obzirom na rok prijave vlastitom župniku prije vjenčanja, što može prouzročiti zbunjenost i neujednačenost prakse. Naime, Biskupi HBK 1994. godine u *Dopunskim odredbama* uz kan. 1067 odredili su: »1. zaručnici se za vjenčanje redovito trebaju javiti vlastitom župniku bar mjesec dana prije vjenčanja.«²⁸ Ta se odredba ponavlja i u *Direktoriju za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj* u br. 76 u kojem se još dodaje: »Preporuča se ipak da neposredna priprava ne bude kraća od tri mjeseca.«²⁹ *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici* pak napominje: »Zaručnici bi se trebali prijaviti župniku – u idealnom slučaju – godinu dana prije planiranog vjenčanja ili najmanje šest mjeseci prije vjenčanja.«³⁰ S obzirom na te rokove, postavlja se pitanje što uzeti kao pravilo za unapređenje zajedničke pastoralne prakse? Gledajući prema hijerarhiji pravne obveze, *Dopunske odredbe* uz kan. 1067 imaju prednost pred direktorijima. No, rok prijave u redovitom slučaju

za vjenčanje i u moguće probleme u braku? Ako da, tko i zašto? Kako su zaručnici prije vjenčanja gledali na sposobnost budućega ženidbenog druga za život u braku i za preuzimanje bračnih obveza? Jesu li se smatrali sposobnim za život u braku i izvršavanje bračnih obveza? Je li itko izrazio bilo kakve sumnje o mogućim problemima u braku zbog zdravstvenog psiho-fizičkog stanja? Ako da, tko, iz kojih razloga? Kako su zaručnici prosuđivali svoju psihološku i afektivnu zrelost prije vjenčanja? Jesu li pohađali tečaj ili kakvu drugu pripravu za ženidbu? Jesu li zaručnicima u pripravi bila objašnjena bitna svojstva (jednost i nerazrješivost) i ciljevi kršćanske ženidbe (vjernost, dobro supruge, rađanje i odgajanje potomstva)? Jesu li zaručnici o tome međusobno razgovarali prije vjenčanja? Jesu li zaručnici pohađali neki poseban oblik priprave za ženidbu zbog njihove specifične situacije? Ako da, koji i gdje? Kao što smo već prethodno napomenuli, pastiri duša, osobito župnici, u provođenju potrebnih izvoda i tijekom drugih susreta, razgovora također mogu postaviti zaručnicima neka od tih pitanja kako bi što lakše utvrdili da postoje bitni uvjeti i pretpostavke da ženidba bude valjana i dopuštena. Predložak pitanja vidi u: Pio Vito PINTO, *I processi nel Codice di diritto canonico. Commento sistematico al Lib. VII*, 570–574, 580–583.

²⁸ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Dopunske odredbe uz Zakonik kanonskog prava*, u: *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije*, 1 (1994.) 2, 9.

²⁹ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, br. 76.

³⁰ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, br. 219.

»bar mjesec dana prije vjenčanja« jest kratak rok koji ne donosi sigurnost i temeljitost pripreve za slavlje ženidbe.

Neki primjeri iz sudske prakse ukazuju da za dopuštenost i valjanost ženidbe nije toliko presudan rok prijave vlastitom župniku prije vjenčanja (vrijeme), koliko je važno da se u tom razdoblju ostvare svrhe neposredne pripreve (sadržaji). Prema dokumentu *Priprava za sakrament ženidbe*, koji je izdalo Papinsko vijeće za obitelj, svrhe neposredne pripreve sastoje se u sljedećem: da se sintetizira dosadašnji put pripreve (tijek prethodne pouke i odgoja) i popune eventualni nedostaci u temeljnoj formaciji; doživi molitveno i duhovno iskustvo (dani sabranosti i molitve, duhovne vježbe i dr.), primi liturgijska priprava (uvođenje u *znakove* i *sadržaje* – protumačiti smisao i znakovitost svake geste i svih obreda u vjenčanju), utvrdi da se ništa ne protivi njezinu valjanom i dopuštenom sklapanju (obave sa župnikom razgovori predviđeni kanonskim pravom).³¹

»Neposredna priprava ima za cilj oživljavanje ili produbljivanje vjere. Naime, skoro vjenčanje izvrsna je prigoda da probude svoju vjeru zaručnici koji su inače bliži Crkvi, a da obnove i ponovo ražare svoju vjeru oni zaručnici koji su se od Crkve praktički udaljili. U toj pripravi trebaju sudjelovati uz župnika i osvjedočeni kršćanski bračni parovi, koji će im dati svjedočanstvo

³¹ Usp. PAPINSKO VIJEĆE ZA OBITELJ, *Priprava za sakrament ženidbe*, br. 50; HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, br. 43; HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, br. 219. S obzirom na neposrednu pripravu za ženidbu, u parnicama o ništavosti ženidbe strankama u postupku i svjedocima, ovisno o predmetu spora, postavljaju se neka od sljedećih pitanja: Jesu li ženidbeni drugovi u neposrednoj pripravi prije vjenčanja bili svjesni bitnih ženidbenih obveza koje se preuzimaju vjenčanjem (zajedništvo života, zalaganje za dobro supružnika, rađanje i odgajanje potomstva) i jesu li to željeli živjeti u braku sa ženidbenim drugom? Ako ne, zašto? Jesu li u razdoblju pripreve za vjenčanje stvarali planove o budućem bračnom životu: posao, stanovanje, uzdržavanje obitelji, planiranje djece...? Navedite njihove stavove o tim pitanjima. Kako je proteklo vrijeme pripreme za vjenčanje? Možete li opisati kakvo je bilo raspoloženje tijekom priprema za vjenčanje? Zbog kojih motiva, razloga i s kojim namjerama su ženidbeni drugovi slavili crkvenu ženidbu? Jesu li činu sklapanja ženidbe u Crkvi pristupili iskreno, svjesno i slobodno? Ako ne, zbog kojeg razloga nisu? Jesu li zaručnici prije vjenčanja pristupili sakramentu pokore i presvete euharistije? Jesu li primili liturgijsku pripravu? Je li ih netko uveo u znakove i sadržaje, protumačio smisao i znakovitost gesta i svih obreda u vjenčanju? Kako je protekao dan vjenčanja i sam čin vjenčanja u crkvi? Kao što smo već prethodno napomenuli pastiri duša, osobito župnici, u provođenju potrebnih izvida i tijekom drugih susreta, razgovora također mogu postaviti zaručnicima neka od tih pitanja kako bi što lakše utvrdili da postoje bitni uvjeti i pretpostavke da ženidba bude valjana i dopuštena. Predložak pitanja vidi u: Pio Vito PINTO, *I processi nel Codice di diritto canonico. Commento sistematico al Lib. VII*, 570–574, 580–583.

vjere i življenja svoga posebnoga kršćanskog poziva.«³² Glede pak potrebe sadržaja kad se obavlja neposredna priprava, »među elementima koje treba prenijeti na tome putu vjere, kao i kod katekumenata, mora biti i dublje poznavanje otajstva Krista i Crkve, zatim značenja milosti i odgovornosti svojstvenih kršćanskoj ženidbi, kao i priprava na to da mogu svjesno i djelatno sudjelovati u obredima liturgijskoga vjenčanja« (FC 66). Korijeni krize braka i obitelji nerijetko su u krizi znanja prosvjetljenog vjerom, to jest opredjeljenja za Boga i njegov plan ljubavi ostvaren u Isusu Kristu. Stoga je oživljavanje ili produbljivanje vjere u neposrednoj pripravi milosna prevencija ništavosti.³³

1.4. Priprava za ženidbu i »pravo na ženidbu«

Kulturološki obrazac koji je danas uvriježen u i od zapadnog društva ne ide u prilog Božjoj zamisli o braku i obitelji, ljubavi kao bitnoj odrednici života, sakramentalnosti ženidbe, doživotnosti, vjernosti, evanđelju života (dostojanstva žene, muškarca i djeteta), izvršavanju ženidbenih obveza. Današnje se vrijeme često prikazuje kao *postkršćanska era* u povijesti čovječanstva. U pozadini takva prikazivanja shvaćanje je stvarnosti, života i međuljudskih odnosa koje se hvasta kako je nadišlo obrazac antropologije prirode i milosti na kojoj počiva kršćansko shvaćanje ženidbe. Mnogi čak sumnjaju u smisao instituta ženidbe, preferirajući pritom takozvane »slobodne« zajednice, čak i nekonvencionalnog ustroja, koje smatraju oblicima međuljudskih odnosa »na višem stupnju

³² HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, br. 219.

³³ Papa Franjo u nagovoru članovima suda Rimske rote, prigodom otvaranja sudske godine 2015., istaknuo je sucima da kod procjenjivanja valjanosti dane privole moraju »imati u vidu kontekst vrednota i vjere – odnosno njihove manjkavosti ili izostanka – u kojem je ženidbena nakana nastala. Naime, nepoznavanje sadržaja vjere moglo bi dovesti do onoga što Zakonik naziva zabludom koja određuje volju (usp. kan. 1099). Tu mogućnost više ne treba smatrati iznimkom, kao što je to bilo u prošlosti, upravo zbog toga što često svjetovna misao odnosi prevagu nad naukom Crkve. Takva zabluda ne ugrožava samo stabilnost ženidbe, njezinu isključivost i plodnost, nego i usmjerenje ženidbe na dobro drugoga, ženidbenu ljubav kao 'suštinsko načelo' privole, uzajamno davanje radi uspostave zajednice čitavog života. 'Brak se danas teži promatrati kao puki oblik emocionalnog zadovoljenja koji se može graditi na bilo koji način i koji svatko može mijenjati po vlastitom nahođenju' (Apostolska pobudnica *Evangelii gaudium*, 66), tako da se kod osoba koje sklapaju ženidbu formira svojevrsna mentalna rezerva glede trajnosti zajednice, ili njezine isključivosti, koje se dovode u pitanje ako voljena osoba više ne ispunjava vlastita očekivanja glede osjećajnog blagostanja«, FRANJO, *Allocutio: ad sodales Tribunalis Romanae Rotae* (23. I. 2015.), u: AAS, 107 (2015.) 2, 183–184. Prijevod nagovora na hrvatski jezik vidi u: <http://mszg.hr/nagovor-svetog-oca-franje-sudu-rimske-rote-prigodom-otvaranja-sudske-godine-2015/> (11. II. 2015.).

razvoja« u odnosu na tradicionalnu ženidbu. Ne smijemo podcijeniti utjecaj takvih stajališta na raspoloženje i savjest vjernika koji pristupaju sakramentu ženidbe, ali Crkva se, dakako, ne može prilagoditi društvenim običajima jednoga trenutka kojim je ovladala trenutna »kulturološka moda«. ³⁴

Sve to ima vrlo ozbiljne reperkusije na autentičnost i stabilnost »ženidbenog saveza« (kan. 1055). Takve okolnosti zahtijevaju maksimalnu pozornost i brigu za formaciju budućih ženidbenih drugova, pri čemu se postojanje dobre predispozicije za ženidbu ne uzima zdravo za gotovo, poglavito kod onih osoba koje žive *daleko od vjere*, kao i kod onih koje, unatoč tome što su vjernici, ipak dolaze pod utjecaj negativnih pojava unutar društva u kojemu žive. Tako bi, na primjer, bilo pastoralno neoprezno pristupiti sklapanju ženidbe ondje gdje se već u samome početku javlja sumnja u adekvatnu pripremu zaručnika, a oni, unatoč tome, bez ikakva valjanog razloga odbijaju sudjelovati u neposrednoj pripravi ili primiti kakav alternativni oblik pomoći prije ili nakon vjenčanja. Ekstremni slučaj te vrste zahtijevao bi intervenciju mjesnog ordinarija i njegovu pomoć župniku, čak i u smislu odgode vjenčanja za neko primjerenije vrijeme. ³⁵ »Poseban je oprez potreban u slučaju kad zaručnici tvrde da kao 'praktični vjernici' dovoljno znaju o ženidbi i obitelji pa stoga ne žele sudjelovati u bližoj ili neposrednoj pripravi. Naime, najčešće upravo oni vjernici koji su ozbiljno zauzeti na putu vjere sami traže mogućnost bolje pripreme za život u ženidbenoj zajednici, svjesni da on zahtijeva adekvatnu formaciju zbog zahtjevnih ženidbenih, obiteljskih, društvenih i crkvenih dužnosti.« ³⁶ Stoga pastiri trebaju znati uvjeriti zaručnike u važnost pripreme za ženidbu, ponuditi im adekvatan program koji će pobuditi njihovo zanimanje i potaknuti ih na sudjelovanje u programima bliže i neposredne pripreme.

Opće pravo ne predviđa nikakvu formalnu obvezu pripreme zaručnika (usp. kann. 1063–1064) kao uvjet za dopuštenost ili valjanost ženidbe. Nije dopušteno ni partikularnim pravom taksativno određivanje obveznoga formalnog tijeka pripreme. Dopušteno je, ipak, odrediti da priprema za ženidbu predstavlja *svojevrstu obvezu* od koje je moguće zaručnike osloboditi samo ako za to postoji opravdani razlog, nakon što se utvrdi postojanje raspoloženja za valjanu ženidbu što samo po sebi udovoljava preduvjetu minimalne pri-

³⁴ Usp. Benedict NDUBUEZE EJEH, Ammissione alle nozze. La »misericordia preventiva« della normativa e della pastorale prematrimoniali, u: <http://www.pusc.it/sites/default/files/can/140522giornata/doc/Ejeh.pdf>, 12/12 (11. II. 2015.).

³⁵ Usp. CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Direttorio di pastorale familiare per la Chiesa in Italia. Annunciare, celebrare, servire il »Vangelo della famiglia«*, Roma, 1993., br. 63.

³⁶ Benedict NDUBUEZE EJEH, Ammissione alle nozze. La »misericordia preventiva« della normativa e della pastorale prematrimoniali, 4–5/12.

prave za bračni i obiteljski život. Neke posebne odredbe o tome govore kao o moralnoj obvezi³⁷ čiji bi izostanak – u opravdanim slučajevima, kad postoji teškoća sudjelovanja u redovitom programu formacije – zahtijevao oprost ili provedbu nekog alternativnog oblika praćenja.³⁸ Ivan Pavao II. naučavao je da »Crkva ne odbija sklapanje ženidbe onome koji je 'dobro raspoložen' pa makar on bio nedostatan pripravljen glede nadnaravnog aspekta, pod uvjetom da ima ispravnu nakanu sklopiti ženidbu prema naravnoj stvarnosti bračne zajednice.«³⁹

Prema odredbi kan. 1058 »ženidbu mogu sklopiti svi kojima se pravom to ne zabranjuje«, stoga zabrana ne može biti plod neke slobodne procjene župnika nego mora biti plod zakonitosti, uskog poštivanja zakona. Svrha ograničenja *ius connubii* jest zaštita istine i dobrog ishoda ženidbe, dobra ženidbenih drugova, obitelji te ljudskog i crkvenog društva čija je ženidba životna stanica. Zbog toga se prije uspostave ženidbene i obiteljske zajednice mora konstatirati kako zainteresiranim zaručnicima Crkva omogućuje valjano i dopušteno sklapanje ženidbenog saveza pa stoga od njih zahtijeva i adekvatnu pripravu. U tome je smislu upozorio i papa Benedikt XVI. da »ne postoji životna ženidba i neka druga pravna: postoji samo jedna ženidba koja je konstitutivno stvarna pravna veza između muškarca i žene, veza na kojoj počiva istinska ženidbena zajednica života i ljubavi. [...] Pravo na ženidbu, ili *ius connubii*, treba upravo tako promatrati. Naime, nije riječ o subjektivnom zahtjevu koji bi pastiri trebali ispunjavati jednostavnim formalnim priznavanjem, neovisno o stvarnom sadržaju sjedinjenja. Pravo na sklapanje ženidbe pretpostavlja da je određena osoba može i namjerava stvarno sklopiti, dakle u istini njezine biti, onako kako to Crkva naučava. Nitko se ne može pozivati da ima pravo na obred slavljenja ženidbe. Naime, *ius connubii* se odnosi na pravo sklapanja istinske ženidbe. Dakle, ne bi se radilo u uskraćivanju *ius connubii* tamo gdje je očito da ne postoje pretpostavke za njegovo ostvarenje, odnosno ako očito ne postoji sposobnost za sklapanje ženidbe ili ako se voljom postavi svrha koja je u suprotnosti s naravnom stvarnosti ženidbe«⁴⁰, odnosno ako je očito da bi to bila ne samo nedopuštena nego i nevaljana ženidba.

³⁷ Usp. José Tomás MARTÍN DE AGAR – Luis NAVARRO (ur.), *Legislazione delle conferenze episcopali complementari al C.I.C.*, Roma, 2009., 46; CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Direttorio di pastorale familiare*, br. 63.

³⁸ Usp. CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Direttorio di pastorale familiare*, br. 63.

³⁹ IVAN PAVAO II., *Allocutio: ad Romanae Rotae iudices* (30. I. 2003.), br. 8, u: AAS, 95 (2003.) 6, 397.

⁴⁰ BENEDIKT XVI., *Allocutio: ad sodales Tribunalis Rotae Romanae* (22. I. 2011.), 109–110.

Budući da ženidba nastaje privolom, priprava za ženidbu mora biti usmjerena k stvaranju i provjeri unutarnjeg raspoloženja (voljnog i duhovnog) zaručnika.

2. Priprava za ženidbu i središnja uloga privole

Cjelokupni ženidbeni pravni sustav Crkve počiva na načelu ženidbene privole, po kojemu samo osobna i slobodna privola zaručnika može uspostaviti ženidbeni vez. To je načelo toliko važno da opći zakonodavac u kan. 1057, § 1 ne oklijeva ustvrditi kako privolu »ne može nadomjestiti nikakva ljudska vlast«. Dakle, osnovno je načelo kanonskoga ženidbenog prava – utemeljeno na zahtjevima naravnog prava – da ženidba može nastati samo ženidbenom privolom, kao izrazito osobnim, nezamjenjivim činom.⁴¹ U kan. 1057, § 1 opći zakonodavac utvrđuje: 1) čin kojim nastaje ženidba privola je dviju strana; 2) privola mora biti očitovana na zakonit način; 3) ženidbu sklapaju pravno sposobne osobe; 4) privolu ne može nadomjestiti nikakva ljudska vlast. Tvorni uzrok, po kojem ženidba nastaje, jest volja ili htijenje i odluka dviju osoba različita spola. To htijenje i odluka, odnosno ženidbena privola, prema kan. 1057, § 2 ima za predmet ili objekt iste te dvije osobe, koje sebe potpuno predaju ili daruju jedna drugoj i jedna drugu prihvaćaju s ciljem uspostavljanja bračne zajednice.⁴²

Héctor Franceschi zamjećuje da se dobar dio kanonskoga ženidbenog prava usredotočio na »patološke aspekte privole« (»nedostatke u privoli«),⁴³ a da pritom djelomično zanemaruje proces priprave za davanje i primanje privole, tj. sve ono što privolu čini zaista izrazito osobnim činom dviju osoba – muškarca i žene – i kojim ona postaje ženidbom.⁴⁴ U pripravi za ženidbu stoga ne bi se trebalo prvotno govoriti o »nedostacima u privoli« već je potrebno odmaknuti se od toga govora i usredotočiti se na bit privole, svrhu, predmet, ističući kroz katehezu njezine karakteristike (osobna, unutarnja i izvanjska, slobodna, promišljena, namjerna, potpuna, uzajamna, neopoziva i dr.), objektivne svrhe ženidbe, blagodat ženidbe⁴⁵ te na ženidbu kao »ugovor bračne

⁴¹ Usp. Héctor FRANCESCHI, *Preparazione al matrimonio e prevenzione della nullità*, u: Héctor FRANCESCHI – Miguel A. ORTIZ (ur.), *Verità del consenso e capacità di donazione. Temi di diritto matrimoniale e processuale canonico*, Roma, 2009., 69–70.

⁴² Komentar kan. 1057 na hrvatskom jeziku vidi u: Velimir BLAŽEVIĆ, *Ženidbeno pravo Katoličke crkve. Pravno-pastoralni priručnik*, Zagreb, 2004., 27–29; Nikola ŠKALABRIN, *Ženidba. Pravno-pastoralni priručnik*, Đakovo, 1995., 46–51.

⁴³ Usp. ZKP-1983., kann. 1095–1103.

⁴⁴ Usp. Héctor FRANCESCHI, *Preparazione al matrimonio e prevenzione della nullità*, 71.

⁴⁵ Usp. Nikola ŠKALABRIN, *Ženidba. Pravno-pastoralni priručnik*, 29–30, 49–52.

ljubavi« (FC 19). Sadržaj tih kateheza trebao bi kod zaručnika stvoriti unutarnje raspoloženje (voljno i duhovno) te da s razumijevanjem predaju i primaju objekt privole, tj. sve ono što ulazi u izričaj iz definicije ženidbe: »međusobno uspostavljanje zajednice svega života« (kan. 1055).

Stavljanje u središte uloge privole imat će vrlo konkretnu posljedicu, tj. ponovnu valorizaciju priprave za ženidbu kao procesa koji pomaže zaručnicima u davanju ne samo istinite i cjelovite privole, već privole koja u sebi sadrži sve one elemente koji su preduvjet uspješnog i sretnog braka. Što će priprava za ženidbu više biti proces nužan za stjecanje unutarnjeg raspoloženja te dostatne i nužne zrelosti za sklapanje ženidbenog saveza, to će u stvarnosti manje biti ništavih ženidbi.⁴⁶ U izradi programa za bližu i neposrednu pripravu treba dovoljno prostora posvetiti nekim osnovnim pojmovima, a to su: težnja ka ženidbi i zrelost, mladost i zrelost za ženidbu, priprava za ženidbu kao kompleksni proces, čiji je sadržaj daleko širi od tečaja priprave za ženidbu ili birokratskog provođenja predženidbenih provjera. Potrebno gradivo za pripravu i samo odvijanje priprave za ženidbu treba, dakle, biti usmjereno prema stvaranju unutarnjeg raspoloženja (voljnog i duhovnog) za darivanje sebe drugomu i prihvaćanje drugoga, a u što treba biti uključena čitava osoba jednoga i drugoga bračnog druga, sa svim tjelesnim i duhovnim moćima, potrebama, obilježjima, vrijednostima (usp. GS 48 i 50). Doista »ako je privola učinkovit uzrok ženidbe, a po samoj ljudskoj naravi je nužno potreban minimalni ali dostatan razvoj intelektualnih i voljnih sposobnosti dviju strana, koji implicira rast u vrlinama tijekom različitih faza života djeteta, adolescenta i konačno odrasle osobe, tada je nužno da se u tom nastojanju spriječi sklapanje ništave ženidbe, da se priprava za ženidbu shvati zaista ozbiljno, ne samo kao preduvjet koji se mora ispuniti kako bi se sklapanje ženidbe moglo dopustiti, [...] već istinska i temeljita priprava za razne faze čovjekova razvoja.«⁴⁷

Unutarnje raspoloženje zaručnika pastiru postaje vidljivo kroz kanonske predženidbene provjere. Tu pastir stječe predodžbu o tome kako zaručnici shvaćaju odlučni korak koji se spremaju učiniti, jesu li do toga shvaćanja došli slobodno i bez ikakvih ograda i je li njihova volja bezuvjetna ili pak isključuje konstitutivne elemente ženidbe. Kulturološke, povijesne i osobne okolnosti zaručnika mogu dati prevagu ovoj ili onoj manjkavosti u privoli tako da se

⁴⁶ Iako pritom treba biti realan i reći da ni »savršena priprava« neće u potpunosti moći ukloniti mogućnost da netko npr. iz ženidbene privole isključi samu ženidbu, bitna svojstva ženidbe ili bitne sastavne dijelove ženidbe (usp. kann. 1101, § 2; 1056). Naime, kod isključenja (»himbe«) radi se o unutarnjem pozitivnom činu volje koji se obično manifestira za vrijeme trajanja bračne zajednice (riječima i/ili ponašanjem).

⁴⁷ Héctor FRANCESCHI, *Preparazione al matrimonio e prevenzione della nullità*, 76.

odmah razabire na što valja obratiti posebnu pozornost u provjeri.⁴⁸ U tom se kontekstu u fazi predženidbene provjere mogu u pozitivnom smislu profilirati osnovne teme iz upitnika u parnicama za utvrđivanje ništavosti ženidbe,⁴⁹ pri čemu se razgovor nipošto ne smije pretvoriti u odbojno i dosadno preslušanje. Naime, zaručnički ispit, kako ga propisuje *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, župnik treba »brižljivo izvršiti« jer to zahtijeva važnost i ozbiljnost toga čina.⁵⁰

3. Predženidbene provjere

Kanonskoj ženidbi u pravilu prethode neke provjere čija je svrha »utvrditi da ništa ne priječi valjano i dopušteno sklapanje ženidbe« (kan. 1066). Put tome cilju vodi preko raznih etapa, nužno povezanih u procesu, a svrha im je učvrstiti, produbiti, a često i oživjeti iskustvo vjere te utvrditi da ništa ne priječi valjano, dopušteno i plodonosno slavlje, provjerivši kod zaručnika istinitost i cjelovitost privole, slobodno stanje, odsutnost zapreka itd.⁵¹ Sredstva koja predviđa važeći Zakonik, a čije se dosljedno obdržavanje traži od župnika prije negoli pristupi činu sklapanja ženidbe, jesu: zaručnički ispit, ženidbeni navještaj te druga prikladna sredstva za obavljanje izvida potrebnih prije ženidbe (usp. kan. 1067), a odredbe o njima prepuštene su biskupskim konferencijama. Hrvatska biskupska konferencija donijela je dana 12. listopada 1994. godine *Dopunske odredbe uz kan. 1067*.⁵²

⁴⁸ Usp. Paolo BIANCHI, La valutazione dell'esistenza di un vero consenso nell'ammissione al matrimonio, u: Héctor FRANCESCHI – Miguel Á. ORTIZ (ur.), *Verità del consenso e capacità di donazione. Temi di diritto matrimoniale e processuale canonico*, Milano, 2005., 205–207.

⁴⁹ Vidi bilješke: 13, 27 i 31.

⁵⁰ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, br. 77.

⁵¹ Usp. *Isto*.

⁵² O tim je pitanjima svoje odredbe donijela Biskupska konferencija Jugoslavije na plenarnome zasjedanju od 9. do 11. listopada 1984. godine. Kongregacija za biskupe ih je odobrila dana 17. studenoga 1984. godine, a zagrebački nadbiskup i predsjednik Biskupske konferencije Jugoslavije, kardinal Franjo Kuharić, proglasio dana 1. prosinca 1984. godine. Odredbe Biskupske konferencije Jugoslavije preuzela je kao svoje novoosnovana Hrvatska biskupska konferencija na zasjedanju dana 12. listopada 1994. Te odredbe HBK, kao dopunske uz kan. 1067., glase: »1. Zaručnici se za vjenčanje redovito trebaju javiti vlastitom župniku bar mjesec dana prije vjenčanja; 2. Vlastiti je župnik dužan ispitati zaručnike i izvršiti sve izvide prema obrascu odobrenom od Hrvatske biskupske konferencije; 3. Sklapanje ženidbe treba oglasiti jedanput usmeno ili pismeno u župi ili župama gdje zaručnici imaju prebivalište ili boravište. Ogllašava se nedjeljom ili blagdanom na misi ili kod drugog bogoštovnog čina na kojem se okuplja župna zajednica. Pismeni oglas treba izvjesiti na prikladnom mjestu uoči nedjelje ili blagdana i ostaviti ga izvješanim bar tri dana; 4.

3.1. Zaručnički ispit

Zaručnički ispit je presudan u neposrednoj pripravi. Riječ je o provjeri koju u pravilu provodi župnik. Da bi se osigurala bolja učinkovitost, preporučljivo je zaručnički ispit obaviti sa svakim zaručnikom zasebno, imajući u vidu da nazočnost drugog zaručnika može bitno utjecati na slobodu izražavanja kod ispitanika.⁵³ Ishod ispita odredit će odluku o dopuštenju ili zabrani vjenčanja, o tome »kako« i »kada« će se vjenčanje obaviti, o mogućem savjetu da se o nakani ponovno razmisli ili da se prije vjenčanja obvezno moraju do kraja raščistiti neka pitanja, odnosno o tome da se slučaj u krajnjoj liniji podastre na odluku mjesnom ordinariju.

Što se tiče župnika, njegova odluka o nedopuštanju sklapanja ženidbe mora se temeljiti na prosudbi izjavnog karaktera o postojanju ili nepostojanju preduvjeta valjanosti i dopuštenosti ženidbe, s obzirom da mu nije dopuštena nikakva sloboda odlučivanja o zabrani ili uskrati ili odgodi prirodnog prava na ženidbu, kroz postavljanje novih ograničenja za njezino sklapanje. U slučaju uskraćivanja dopuštenja za sklapanje ženidbe, *ius connubii* zaštićen je pravom na hijerarhijski utok, ne isključujući mogućnosti obraćanja nekom drugom mjerodavnom župniku.⁵⁴

Benedict Ndubueze Ejeh drži korisnim da se partikularnim odredbama utvrde barem osnovni sadržaji zaručničkog ispita, nastojeći pritom izbjeći pretvaranje postupka u čisto birokratsku proceduru koja se svodi na mehaničko ispunjavanje unaprijed pripremljenih obrazaca. Tim bi se odredbama trebao utvrditi i konkretan modalitet provedbe samog ispita (npr. vrijeme, tehniku, jamstva, dokumentaciju, potvrde itd.), čime treba biti zajamčeno dobivanje vjerodostojnog rezultata uz zaštitu dostojanstva osoba.⁵⁵ Isto tako, te odredbe bi trebale smjerati prema važnosti istinskog, ozbiljnog, ciljanog i pozitivnog

Ordinarij može osloboditi od oglasa iz opravdanog razloga; 5. Ordinarij može odrediti da spise prije vjenčanja pregleda on ili od njega ovlaštena osoba; 6. Ako se zaručnici iz nekog razloga žele vjenčati izvan vlastite župe, župnik im, nakon što je izvršio sve navedeno pod 1 do 5 izdaje Otpusnicu za vjenčanje, u kojoj se tvrdi da je izvršeno sve navedeno pod 1 do 5 i uz koju ih može vjenčati svaki ovlašten vjenčatelj; 6. Ako zaručnici zamole vjenčanje kod župnika izvan vlastite župe, a bez Otpusnice vlastitog župnika, taj ih župnik može vjenčati, ali mora u smislu kan. 1115 imati dozvolu njihova Ordinarija ili njihova župnika i izvršiti sve pod 1 do 5«, HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, Dopunske odredbe uz Zakonik kanonskog prava, u: *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije*, 1 (1994.) 2, 9.

⁵³ Usp. Paolo BIANCHI, *L'esame dei fidanzati: disciplina e problemi*, u: *Quaderni di diritto ecclesiale*, 15 (2002.) 4, 361.

⁵⁴ Usp. Paolo SCOPONI, *I divieti matrimoniali in casi singoli*, Roma, 2011., 66, 74–78.

⁵⁵ Usp. Benedict NDUBUEZE EJEH, *Ammissione alle nozze. La »misericordia preventiva« della normativa e della pastorale prematrimoniali*, 7/12.

dijaloga tijekom odvijanja zaručničkog ispita.⁵⁶ S obzirom na dijalog, Paolo Bianchi ističe: »U pravilu se dijalog odvija po načelu pitanja i odgovora. Zbog toga je važno da se tijekom dijaloga, koji se provodi, postavljaju pitanja i da ta pitanja budu sasvim jasna, primjerena sposobnosti razumijevanja sugovornika od kojeg se očekuje odgovor. Ako pitanje nije jasno i ako ispitaniku nije dana mogućnost izražavanja po pitanju njegovih dubokih nakana, ispit će se pretvoriti od dijaloga u monolog ispitivača.«⁵⁷ Župnik će stoga, osim pomne pripreme pitanja, za ostvarenje iskrenog i produktivnog dijaloga paziti da razgovor vodi u prijateljskom okruženju, pri čemu će pokazivati stajalište dobrog pastira kojemu je stalo do dobra osobe, poglavito po pitanju ozbiljnog promišljanja ljudskog i kršćanskog ženidbenog poziva.⁵⁸

U Crkvi u Hrvatskoj u upotrebi je obrazac *Postupka za ženidbu* iz 2000. godine, koji ima pet dijelova, a prva dva se popunjavaju na zaručnikom ispitu. To su: I. *Osobni podatci* – zaručnika i zaručnice; II. *Uvjeti za valjanu i dopuštenu ženidbu* – zaručnika i zaručnice, u kojem su ponuđena pitanja za zaručnički ispit.⁵⁹ Ponuđena pitanja u obrascu pod brojem II, kao i ponuđeni okvir za odgovore, otvaraju u području sudske prakse barem dva ozbiljna pitanja: Jesu li ponuđena pitanja dostatna za prevenciju ništavosti ženidbe? Odgovaraju li

⁵⁶ Korisne smjernice i upute za zaručnički ispit vidi u: <http://www.diocesi.lodi.it/LinkClick.aspx?fileticket=IOTPU51AUSY%3D&tabid=1475&mid=3005&language=it-IT> (11. II. 2015.).

⁵⁷ Paolo BIANCHI, *La valutazione dell'esistenza di un vero consenso nell'ammissione al matrimonio*, 193.

⁵⁸ S obzirom na postizanje korisnosti zaručničkog ispita i izbjegavanja formalnosti, Paolo Bianchi sugerira pastirima da zauzmu sljedeće stavove: 1. briga za postizanje istinskog dijaloga; 2. stavljanje osobe u stanje da se može slobodno i iskreno očitovati; 3. izričito naglašavanje važnosti ispita; 4. vođenje razgovora s »majeutskim« stavom (zaručnik/zaručnica se pitanjima i odgovorima navode na vlastito stvaranje zaključaka); 5. pažljivo prepoznavanje reakcija s obzirom na problematične točke; 6. davanje pažnje nekim mogućim indicijama neistinite i necjelovite privole. Usp. Paolo BIANCHI, *La valutazione dell'esistenza di un vero consenso nell'ammissione al matrimonio*, 193–211; Tomasz POCAŁUJKO, *La prevenzione della nullità del matrimonio nella preparazione e nell'ammissione alle nozze con una considerazione del contributo dei tribunali ecclesiastici*, 273–277.

⁵⁹ Usp. *Postupak za ženidbu* (HBK-Ž/1): Jeste li već bili u kakvoj ženidbenoj vezi ili izvanbračnoj zajednici? S kim? Kada? Ako da: Kada je i zašto prekinuta ta veza ili zajednica? [U tom slučaju treba ispuniti poseban obrazac koji je odredila odgovarajuća biskupska konferencija (HBK-Ž/7)] Kako možete dokazati svoje slobodno stanje? Postoji li među vama kakva ženidbena zapreka ili zabrana? Pristupate li ovoj ženidbi svjesno, slobodno i bez ikakvih uvjeta ili prisile? Koliko se vremena poznajete i kada ste se odlučili za ženidbu? Jeste li poučeni o kršćanskim istinama i dužnostima? Jeste li pohađali tečaj ili neku drugu pripravu za ženidbu? Poznajete li svrhu i bitna svojstva ženidbe: dobro bračnih drugova, rađanje i odgajanje potomstva, jednost i nerazrješivost? Imate li možda drukčiji stav o svrsi i bitnim svojstvima ženidbe? Imate li još što reći glede vaše ženidbe? Gdje i kada se želite vjenčati? Gdje ćete se poslije vjenčanja nastaniti?

pitanja uvriježenom »kulturološkom obrascu« u hrvatskim okolnostima koji može utjecati na neke od kanonskih razloga ništavosti ženidbe? Analizom pitanja dolazi se do zaključka da su ona općenita i kumulativna, pretpostavljaju kod zaručnika visok stupanj katehetske pouke i poznavanja kršćanskog nauka, a što u stvarnosti i nije uvijek tako. Ako bi župnik (ili druga ovlaštena osoba) doslovno postavljao pitanja kako su ponuđena u *Postupku za ženidbu* iz 2000. godine, to ne bi bila dostatna prevencija ništavosti jer utvrđivanje da ništa ne priječi za valjano i dopušteno sklapanje ženidbe zahtjeva širi krug pitanja, kao i mogućnost bilježenja opširnijih odgovora. Neke partikularne Crkve u Italiji⁶⁰ napustile su kratke obrasce zaručničkog ispita i donijele obrazac *samo za zaručnika* i obrazac *samo za zaručnicu*, te su ostavile mogućnost bilježenja opširnijih odgovora što u slučaju parnice o ništavosti ženidbe može poslužiti kao dokaz. U sudskoj praksi korisna je npr. bilješka koju župnik sastavi »u nesumnjivo vrijeme« s nadnevkom, a u kojoj vjerno zabilježi ako je »u ponašanju« ili »u riječima« (izjavama) zaručnika primijetio nešto što ne ide u prilog ispravnom unutarnjem raspoloženju (voljnom i duhovnom).

Pojedine biskupske konferencije propisuju obvezatnost prisege prije odgovaranja na pitanja zaručničkog ispita,⁶¹ a u tom smjeru ide i Hrvatska biskupska konferencija. Službeni obrazac HBK *Postupak za ženidbu* iz 2000., u bilješci 2 kaže: »Ako bude zgodno, može od zaručnika zatražiti da prije odgovaranja na pitanja polože prisegu«⁶², a *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj* u br. 77 navodi: »Odgovori se daju pod obvezom prisege, bilježe se u zapisnik i potpisuju, a zaštićeni su službenom tajnom.«⁶³ Između obrasca *Postupak za ženidbu* i odredbe *Direktorija za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj* očito će trebati napraviti usklađivanje kako bi redovitost davanja prisege pridonijela prevenciji ništavosti. Naime, prisegu treba uvijek držati obveznom, jer je korisna ne samo u smislu davanja važnosti zaručničkom ispitu nego ponajviše radi istine odgovora, s time da službeni tekst prisege bude prilagođen ovisno o tome je li osoba krštena ili nije, je li u punom zajedništvu ili nije.

⁶⁰ Vidi npr.: <http://www.diocesi.catania.it/cancelleria/sites/diocesi.catania.it.cancelleria/files/pictures/Mod.%20I%20a%20-%20Esame%20del%20fidanzato.pdf> (11. II. 2015.); <http://www.diocesi.catania.it/cancelleria/sites/diocesi.catania.it.cancelleria/files/pictures/Mod.%20I%20b%20-%20Esame%20della%20fidanzata.pdf> (11. II. 2015.).

⁶¹ Usp. José Tomás MARTÍN DE AGAR – Luis NAVARRO (ur.), *Legislazione delle conferenze episcopali complementari al C.I.C.*, 628.

⁶² *Postupak za ženidbu* (obrazac HBK-Ž/1).

⁶³ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, br. 77.

Zaručnički ispit i sama forma obrasca (usp. *Postupak za ženidbu*, HBK-Ž/1) na prvi su pogled pravne naravi, ali to nipošto ne znači da su formalistički i kao da je riječ o kakvu birokratskom postupku ispunjavanja nekog obrasca odgovaranjem na uobičajena pitanja. »Naprotiv, riječ je o jedinstvenoj pastoralnoj prigodi – koju valja uzeti s punom ozbiljnošću i pozornošću – kada kroz razgovor, uz puno poštovanje i prijateljski, pastir pokušava pomoći osobi da ozbiljno razmotri istinu o samoj sebi i o vlastitom ljudskom i kršćanskom pozivu na ženidbu.«⁶⁴ Na taj se način primjenom raznih sredstava koja stoje na raspolaganju za brižljivu pripremu i provjeru može razviti učinkovito pastoralno djelovanje usmjereno na prevenciju ništavosti. Pored propisanog zaručničkog ispita i razgovora, poželjni su, ali i korisni, i drugi susreti sa zaručnicima kako bi, zahvaljujući župnikovoj pastoralnoj predanosti, zaručnici pristupili sklapanju ženidbe po zreloom i istinskom opredjeljenju, svjesno i odgovorno. Ti su susreti potrebni, u vidu kateheze, posebno u slučaju kad je dosadašnji put i priprema zaručnika po pitanjima nauka, nakane ili opredjeljenosti manjkava.⁶⁵

3.2. Ženidbeni navještaj

Ženidbenim navještajem kršćanska zajednica kojoj zaručnici pripadaju postaje sudionikom očekivanja i pripreme za ženidbeno slavlje, tj. čina koji se ima ostvariti na istinski i primjeren način.⁶⁶ To sudioništvo koje ženidba kao zajedničko dobro zahtijeva, ima prije svega preventivnu ulogu, s obzirom na to da su vjernici dužni pastirima priopćiti sve ono što bi moglo priječiti valjano i dopušteno sklapanje ženidbe. Prema odredbi kan. 1069 »svi su vjernici obvezni smetnje, ako bi za koje znali prije sklapanja ženidbe otkriti župniku ili mjesnom ordinariju«.

Partikularnim pravom obično je regulirano vrijeme trajanja navještaja, kako, kada i gdje se ženidba ima navijestiti. Hrvatska biskupska konferencija u *Dopunskim odredbama* uz kan. 1067 odredila je: »4. Sklapanje ženidbe treba oglasiti jedanput usmeno ili pismeno u župi ili župama gdje zaručnici imaju prebivalište ili boravište. Oglašava se nedjeljom ili blagdanom na misi ili kod drugog bogoslovnog čina na kojem se okuplja župna zajednica. Pismeni oglas treba izvjesiti na prikladnom mjestu uoči nedjelje ili blagdana i ostaviti ga

⁶⁴ BENEDIKT XVI., *Allocutio: ad sodales Tribunalis Rotae Romanae* (22. I. 2011.), 111.

⁶⁵ Usp. Benedict NDUBUEZE EJEH, *Ammissione alle nozze. La »misericordia preventiva« della normativa e della pastorale prematrimoniali*, 8/12.

⁶⁶ O zadaći čitave kršćanske zajednice u pripravi za ženidbu vidi u: Tiziano VANZETTO, *La preparazione al matrimonio, compito di tutta la comunità cristiana ed esigenza attuale*, u: *Quaderni di diritto ecclesiale*, 15 (2002.) 4, 340–353.

izvješanim bar tri dana.«⁶⁷ Tako postavljena odredba snažno naglašava da je navještaj vezan uz nedjelju ili blagdan ili liturgijski čin, kad se okuplja župna zajednica. Ništa ne priječi da pisani oglas bude izvješan ili objavljen u drugim, danas pristupačnijim, sredstvima društvenog priopćavanja kao npr. na mrežnoj stranici župe, u župnom listu, župnom informativnom listiću i dr., ili da se zajednica vjernika upozna s nakanom slavlja ženidbe i izvan liturgijskog čina. *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj* upozorava da drugi oblici navještaja, koji se izvode prema običajima ili koji su uvedeni zbog pastoralnih ciljeva, kao npr. predstavljanje zaručnika zajednici, ne mogu zamijeniti prije spomenute načine iz *Dopunskih odredbi* uz kan. 1067.⁶⁸

U predženidbenim izvidima treba imati na umu i instrumentalnu korist navještaja kao sredstva utvrđivanja može li oglaseni par ili ne može sklopiti kanonsku ženidbu, odnosno utvrđivanja odsutnosti relevantnih dojava o postojanju čimbenika i pokazatelja koji mogu kompromitirati valjano i dopušteno sklapanje ženidbe.⁶⁹ Stoga bi kod svakog pojedinog navještaja trebalo naglasiti moralnu obvezu vjernika, suodgovornost za drugoga, za uspješnost braka i prevenciju ništavosti. Navještaji se uvijek traže jer odgovaraju zahtjevu općega dobra. Odgovornost za navještaj povjerena je župniku koji vodi ženidbene izvide, a oprost od njih može dati mjesni ordinarij zbog opravdanog razloga,⁷⁰ kao što se o tome određuje u br. 4 *Dopunskih odredbi* HBK uz kan.

⁶⁷ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Dopunske odredbe uz Zakonik kanonskog prava*, u: *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije*, 1 (1994.) 2, 9. Dopunskim odredbama uz kan. 1067 važećeg Zakonika, ženidbeni oglasi ili navještaji su zadržani, ali umjesto tri puta, koliko se tražilo prema prijašnjemu Zakoniku (usp. kan. 1024), traži se da se oglašavanje obavi samo jedanput, u onim župama u kojima zaručnici imaju prebivalište ili boravište. Hrvatska biskupska konferencija je za to izradila i poseban obrazac *Ženidbeni navještaj u župi prebivališta/boravišta* (HBK-Z/9), koji župnik koji vodi postupak za ženidbu treba poslati ostalim župnicima, a oni, kad obave ženidbeni navještaj u svojim župama, popunjavaju dio obrasca koji pripada njihovoj nadležnosti, a jedan primjerak vraćaju župi u kojoj se vodi postupak za ženidbu.

⁶⁸ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, br. 78.

⁶⁹ U sudskoj praksi može se primijetiti da svjedoci, tijekom dokazne faze postupka, izjavljuju da su prije vjenčanja »vidjeli, čuli, znali, pričalo se...«, no tada su šutjeli jer se »nisu htjeli miješati«, »to je bila privatna stvar zaručnika«, »nisu htjeli stvarati sebi problem, pokvariti raspoloženje, zamjerati se...« i sl.

⁷⁰ »Razlozi za oprost mogu biti: bojazan razvrgnuća zaruka zbog zlobe drugih, pogibao sablazni ili gubitak dobra glasa, šteta za dušu i tijelo«, Nikola ŠKALABRIN, *Ženidba. Pravno-pastoralni priručnik*, 104. Opravdanim razlozima za upućivanje molbe mjesnom ordinariju čine se npr. slučajevi kada zaručnici žive zajedno i vezani su građanskim brakom; zaručnici poodmakle životne dobi koji žele izbjeći glasine; zaručnici koji imaju razlog za žurnim sklapanjem ženidbe; slučajevi u kojem više nema dovoljno vremena za provođenje redovita navještaja (zbog zaborava ili drugih nemogućnosti) i sl. Vidi: <http://>

1067.⁷¹ Župnik može izostaviti navještaje prema općim kanonskim propisima u slučaju kada je riječ o mješovitoj ženidbi, o tajnoj ženidbi, u slučaju prijeko potrebe i kada ordinarij podijeli oprost.⁷²

Prema odredbi partikularnog prava HBK, »ako se ženidba ne sklopi u roku od šest mjeseci nakon obavljenih ženidbenih navještaja, ovi se moraju ponoviti, poštujući drukčije mišljenje mjesnog ordinarija«⁷³, što je i razumljivo jer se navještajem želi dati što veći publicitet, kako bi se na taj način lakše i sigurnije otkrilo stoji li ženidbi na putu kakva smetnja i time prevenirala ništavost.

3.3. Druga sredstva prikladna za obavljanje izvida prije ženidbe

Izričaj iz kan. 1067 »drugim sredstvima prikladnim za obavljanje izvida prije ženidbe« upućuje na druge radnje, odnosno propisane čine partikularnog prava različite od zaručničkog ispita i navještaja, kao npr. prikupljanje i provjera dokumenata, molbe za oprost od eventualnih zapreka ili za dopuštenje slavlja ženidbe, ispit svjedoka, pregled ženidbenih spisa prije vjenčanja, provjera u nekim slučajevima dostatne zrelosti ili psihičke sposobnosti za ženidbu i dr.

Dokumentacija o osobnim i kanonskim podacima zaručnika (npr. krsni list, potvrda o krizmi, slobodni list [kad se on traži], smrtni list, isprava o proglašenju mrtvim, isprava o razrješenju ženidbe, izvršna presuda o ništavosti ženidbe i dr.) relevantnima za ženidbu koja se ima sklopiti, služi kao formalna podloga i potvrda ispunjenja ili izostanka preduvjeta za sklapanje valjane i dopuštene ženidbe. Tu je riječ o birokratskoj potvrdi o sposobnosti i pripravi zaručnika koja nipošto ne smije zamijeniti dosljednu provjeru svega onoga što se navedenim ispravama potvrđuje. Partikularno pravo utvrđuje entitet i osnovne podatke u dokumentima koje treba prikupiti, u čijoj su oni nadležnosti i koji je propisani rok njihove valjanosti.⁷⁴

www.chiesadimilano.it/polopoly_fs/1.24141.1307458086!/menu/main/documento/doc_file/Caso_n_6.pdf (23. VI. 2015.)

⁷¹ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, Dopunske odredbe uz Zakonik kanonskog prava, u: *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije*, 1 (1994.) 2, 9.

⁷² Usp. Nikola ŠKALABRIN, *Ženidba. Pravno-pastoralni priručnik*, 102–104. Biskupske konferencije Irske i Škotske ukinule su navještaje, što i nije korisno za prevenciju ništavosti, a npr. biskupske konferencije Čilea, Belgije i Francuske uz ženidbeni navještaj vežu i molitvu zajednice vjernika za navještene zaručnike. Usp. José Tomás MARTÍN DE AGAR, Note sul diritto particolare delle conferenze episcopali, u: <http://bibliotecanonica.net/docsaj/btcajq.pdf>, 31 (11. II. 2015.).

⁷³ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, br. 78.

⁷⁴ Vidi npr.: *Isto*, br. 77.

Glede posljedica na narav ženidbe koju zaručnici kane sklopiti (npr. sakramentalna, mješovita, različitost vjere) i preduvjete za njezino valjano i dopušteno sklapanje (npr. odsutnost zapreka, oprost od kanonske forme i dr.), nužno je utvrditi osobni i kanonski položaj zaručnika, to jest podatke o rođenju, krštenju, ženidbenom staležu, crkvenoj ili vjerskoj pripadnosti, eventualnom formalnom napuštanju Crkve ili odbojnosti prema vjeri i/ili Crkvi. Ti se podatci prikupljaju iz dokumenata sukladno propisima partikularnog prava. To isto partikularno pravo treba utvrditi i osnovni sadržaj dokumenata u čijoj su oni nadležnosti i način na koji se prikupljaju.⁷⁵

Korisno sredstvo prevencije ništavosti može biti i pregled svih ženidbenih spisa prije vjenčanja. *Dopunske odredbe* HBK uz kan. 1067 upravo to određuju: »5. Ordinarij može odrediti da spise prije vjenčanja pregleda on ili od njega ovlaštena osoba.«⁷⁶ Pregled spisa može korisno poslužiti npr. kod provjere odsutnosti zapreka, otklanjanja zabrana, provjere cjelovitosti zaručničkog ispita, ženidbenih navještaja, prikupljenih isprava, a u konačnici i cjelovitosti župnoga ženidbenog arhiva koji u slučaju ženidbenih postupaka postaje jednim od izvora dokaza.

Štoviše, Španjolska biskupska konferencija u predženidbenim provjerama predviđa ispit svjedoka po pitanju nekih okolnosti koje bi mogle utjecati na valjanost i dopuštenost sklapanja ženidbe, za koju se oni moraju javno izjasniti. Svjedoke predlažu zaručnici, ispituje ih župnik, a pitanja se odnose npr. na: moguće zapreke, eventualne okolnosti koje zahtijevaju dopuštenje mjesnog ordinarija (kan. 1071, § 1), dovoljnu zrelost zaručnika i njihovu sposobnost izvršavanja ženidbenih obveza, postojanje elemenata koji mogu poremetiti ženidbeni suživot, eventualne specifične rezerve glede bitnih svojstava i svrha ženidbe, postojanje okolnosti protivnih ženidbi, slobodu i spontanost ženidbe, vjeru ili njezinu potpunu odsutnost kod zaručnika, redovitost ili neredovitost ženidbe.⁷⁷

⁷⁵ O obveznoj uporabi obnovljenih crkvenih formulara HBK vidi u: *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije*, 13 (2000.) 2, 40.

⁷⁶ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Dopunske odredbe uz Zakonik kanonskog prava*, u: *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije*, 1 (1994.) 2, 9. U Crkvi u Hrvatskoj nisu svi ordinariji donijeli odluku o obvezi pregleda ženidbenih spisa, stoga bi bilo korisno da se ujednači praksa i u svim našim biskupijama uvede obveza pregleda ženidbenih spisa, na što upozoravaju i Biskupi HBK u *Direktoriju za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*. Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, br. 77, bilj. 269.

⁷⁷ Usp. José Tomás MARTIN DE AGAR – Luis NAVARRO (ur.), *Legislazione delle conferenze episcopali complementari al C.I.C.*, 1160–1161.

Manji broj biskupskih konferencija (Argentina, Bolivija, Japan, Guatemala, Paragvaj, Španjolska)⁷⁸ među ciljeve zaručničkog ispita, s namjerom sklapanja dopuštene i valjane ženidbe, uvrštava čak utvrđivanje *dostatne zrelosti* ili *psihičke sposobnosti* za ženidbu u smislu prihvaćanja i izvršavanja osnovnih ženidbenih obveza. Španjolska biskupska konferencija npr. uvela je tu provjeru ne direktno u ispitu zaručnika, nego preko pitanja koja su namijenjena svjedocima.⁷⁹ Reakcija toga manjeg broja biskupskih konferencija sasvim je razumljiva preokupacija koja je dovela do donošenja takve odredbe, jer se u sudskoj praksi tih zemalja, ali i općenito, pojavljuje sve veći broj ženidbi koje su proglašene ništavima prema odredbi kan. 1095. No, važno je naglasiti da je ishod predženidbene provjere *utvrđivanje* (*constare debet*, kan. 1066), a ne *dokazivanje* sposobnosti ili nesposobnosti zaručnika za ženidbu.⁸⁰ Bilo bi, dakle, sasvim pogrešno već u fazi predženidbene provjere zahtijevati provedbu psihološkog testiranja kod svih, kao što to sugerira Feliciano Gil De Las Heras,⁸¹ kako bi se utvrdio stupanj zrelosti ili pak nepostojanje razloga psihičke naravi kod zaručnika. Opravdano bi bilo samo u onim slučajevima kad je nesposobnost gotovo očita ili ako je prisutna neka specifična okolnost, kao na primjer prethodna ženidba proglašena ništavom zbog nesposobnosti ili ako je zabrana povezana s nedostatkom u privoli, a što zahtijeva jedno takvo utvrđivanje. Isto tako opravdano bi bilo u onim slučajevima kad postoji pozitivna sumnja i vjerojatnost da osoba ne posjeduje dovoljnu upotrebu razuma, da nije u stanju na zadovoljavajući način rasuđivati o osnovnim ženidbenim pravima i dužnostima, odnosno da nije u mogućnosti, zbog razloga psihičke naravi, izvršavati ženidbene dužnosti. Tada bi se mogla primjerenim sredstvima istražiti zrelost ili prirodna sposobnost zaručnika za ženidbu, jasno uz pristanak zaručnika/zaručnice. Ako bi se provodilo takvo *utvrđivanje* u neposrednoj pripravi za vjenčanje, ono isključivo treba ići preko ordinarija mjesta u kojem se namje-

⁷⁸ Usp. *Isto*, 83, 159, 488, 523, 951, 1160.

⁷⁹ Usp. *Isto*, 1160.

⁸⁰ Nije na odmet napomenuti da se ne radi o istim postupcima i da je njihova narav, pa i svrha različita. *Utvrđivanje* prije vjenčanja ima cilj prevenirati ništavost, a *dokazivanje* u sudskom postupku ima cilj dokazati i zatim proglasiti postojeću ništavost ženidbe. Ima nekih autora koji se zalažu za tješnju suradnju pastorala i sudske prakse u Crkvi, pripreve za ženidbu i sudskih ženidbenih postupaka, kao npr. Linda GHISONI, *La prevenzione della nullità del matrimonio nella preparazione immediata alle nozze*, u: *Periodica de re canonica*, 100 (2011.) 3–4, 477–501; Tomasz POCAŁUJKO, *La preparazione alle nozze e il diritto di contrarre un »matrimonio valido«*, u: *Periodica de re canonica*, 100 (2011.) 3–4, 503–511.

⁸¹ Usp. Feliciano GIL DE LAS HERAS, *Valutazione della capacità per sposarsi nell'ammissione al matrimonio*, u: Miguel A. ORTIZ (ur.), *Ammissione alle nozze e prevenzione della nullità del matrimonio*, 80–81.

rava sklopiti ženidba.⁸² U slučaju dvojbe pravo na ženidbu (*ius connubii*) se ne može nekome uskratiti sve dok se s moralnom sigurnošću ne dokaže da se on nalazi u stanju ili okolnostima koje ga čine nesposobnim da se služi tim svojim pravom. Uspostavljanje bračne zajednice odgovora ljudskoj naravi, a sklapanje ženidbe jest temeljno ljudsko pravo.⁸³

Umjesto zaključka

Kao što znamo, a to se i potvrđuje u iskustvima, pravo je često ograničeno na utvrđivanje određenog okvira za provedbu, nastojeći osigurati korisne instrumente koji će biti od pomoći pastiru u konkretnom slučaju. Pravo, stoga, ne može a niti hoće utvrditi cjelokupan postupak: ono je samo nužan, ali nipošto i najvažniji instrument pastoralnog djelovanja. Ta jasnoća pristupa treba s jedne strane pastira uputiti na obdržavanje odredbi koje štite *dostojanstvo i svetost ženidbe*, a s druge strane potaknuti istinsku funkciju *pastoralne razboritosti* kako bi se on mogao nositi s problemima konkretnog slučaja. Pastir je pozvan izbjeći da pravne odredbe postanu formalizmi bez ikakva pastoralnog smisla ili da loše shvaćeni pastoral može naštetiti istini ženidbene privole i dovesti do rješenja kojima se ne postiže prava i konačna svrha čitava pravnog ustroja: *salus animarum*.

Imajući te elemente na umu, u hrvatskim će okolnostima trebati sve više interdisciplinarno razmatrati pravne aspekte aktualnih pastoralnih problema pripreve koji se mogu odnositi na valjanost ženidbe. Od aktualnih pastoralnih problema ističu se: (ne)obvezatnost tečajeva za pripravu; pastoralna dimenzija predženidbenih provjera; nedostatak vjere stranaka – »prepreka« za slavlje?; utvrđivanje minimalno potrebne psihičke sposobnosti za sklapanje ženidbe; pristup slavlju u specifičnim slučajevima koji traže dopuštenje mjesnog ordinarija (kan. 1071); uklanjanje zabrane sklapanja nove ženidbe i dr.

Danas, više no ikada, vjernici i sav ostali svijet od Crkve očekuju djelatno proročko svjedočanstvo o istinskim ženidbenim vrijednostima, koje su zacrtane u Božji plan o naravi čovjeka, koje nadilazi svaku kulturološku, lokalnu ili svjetovnu granicu. Dobra priprava za ženidbu, sukladna pastoralnom duhu i pravnoj misli koja nadahnjuje samu disciplinu, dobra je prigoda za uvjerljivo svjedočenje i uspostavu ispravnog i plodonosnog raspoloženja zaručnika u

⁸² Usp. Benedict NDUBUEZE EJEH, Ammissione alle nozze. La »misericordia preventiva« della normativa e della pastorale prematrimoniali, 10–11/12.

⁸³ Usp. PAPINSKO VIJEĆE ZA OBITELJ, *Povelja o pravima obitelji* (22. X. 1983.), Zagreb, 1990., čl. 1, 11.

odnosu na institut ženidbe i ženidbeni život, što svakako ide u korist valjanoga, dopuštenog, dostojnog i plodonosnog slavlja ženidbe. S obzirom na odnos priprave za ženidbu i prevenciju ništavosti, nedvojbeno treba reći »najprije milosrđe, a poslije sud« (usp. Sv. Augustin, *Komentar Ivanova evanđelja*, Homilija 36, 4). Stoga bi se izričaj iz naslova teme rada »prevencija ništavosti« mogao promijeniti u izričaj »milosna prevencija za dostojanstvo ženidbe«. Doista, zahvaljujući brizi pastira za povjerene im duše i cijele kršćanske zajednice priprava za ženidbu u najvećem broju slučajeva poprima »milosnu prevenciju« za sretan i uspješan brak.

Summary

CANONICAL-LEGAL ASPECTS OF THE PREPARATION FOR MARRIAGE AND THE PREVENTION OF MARRIAGE BEING VOID

Lucija BOLJAT

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Vlaška 38, p.p. 432, HR – 10 001 Zagreb
lucebabic1@gmail.com

Josip ŠALKOVIĆ

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Vlaška 38, p.p. 432, HR – 10 001 Zagreb
josip.salkovic@gmail.com

The subject of this article is the research of the relation between the preparation for entering into marriage and the prevention of marriage being void. Because of different »cultural frameworks« on which the risk of appearance of one or the other canonical reason for proclaiming a marriage void is increased, the authors do not discuss all and every individual canonical reason for proclaiming a marriage void and on how to prevent the appearance of each of these, but instead they focus on some legal means that are used during the preparation for entering into marriage for the purpose of prevention of marriages being void. Some of those legal means are contained in cann 1063–1072 in which the universal lawgiver proscribes canonical preconditions and presuppositions for entering into marriage, so that it might be valid, dignified, and fruitful. Therefore, in order to avoid illicit and prohibited marriages, those who care for souls should, in the context of the proximate preparation for entering into marriage, do all proscribed acts in order to determine whether there are elements that might make the marriage illicit or prohibited. There is no more efficient means to prevent the mar-

Lucija BOLJAT – Josip ŠALKOVIĆ, *Kanonsko-pravni aspekti priprave za ženidbu i prevencija ništavosti*

riage being void than a serious and thorough preparation and upholding of canonical precepts (universal law and particular law) related to the prevention of marriages being void. In this matter, one should add to the universal canon law those precepts of particular law that are established by a diocesan bishop (cf. can 1064) and a bishops' conference (cf. cann 1063; 1067), especially precepts on engagement exam, marital proclamations, and other means appropriate for determining the situation before the marriage.

Keywords: *Code of Canon Law, marriage, fiancées, pastoral care and preparation for marriage, pre-marital checks, prevention of marriage being void.*